

Zondag 2 maart 2025 (Groen)

PG Benthuisen

Orde van dienst

Welkom (ouderling)

Komen

Lied 981: 1 (Zolang er mensen zijn op aarde)

Bemoediging en groet

Lied 217: 1, 2, 3 (De dag gaat open voor het woord des Heren)

Gesproken Kyrie

Open onze ogen
dat we de nood waarnemen,
verdriet opmerken,
zien voor wie we tot een naaste hebben te zijn.

Open onze harten
dat we het leed laten binnenkomen
de pijn van deze wereld ons laat raken
onze liefde delen met wie op onze weg komt.

En, Eeuwige,
sta op en spreek -
door onze monden en handen tot verzet te brengen tegen het onrecht –
ook als dat verzet ons leven ongemakkelijk maakt.

Amen.

Overgangswoord naar Gloria

Ik las ergens: waar je op onmogelijkheden botst, er steeds weer tegenaan blijft
botsen, op zoek naar die onmogelijke mogelijkheid – dát is God.
Zoek de Ene niet in de geruststelling, maar in de onrust.
Ik ben nog aan het nadenken over die uitspraak.
Maar het bemoedigt mij ook.
Dan is mijn verwarring en onmacht niet iets om zo snel mogelijk te overwinnen.
Maar iets om onder ogen te komen.
Dat God dáár is, in wat wij onmogelijkheden noemen.

Daarom zingen we de lofprijzing na het kyrie met lied 217: 4 en 5

Glorialied 217: 4, 5 (Wilt Gij vandaag en tot het einde van de dagen)

Woord

Jona, 4 hoofdstukken, kort en krachtig.
Ik ben er al mijn dominees-leven lang mee bezig.
Er zit een geheim in dat te groot is om zomaar te vatten.
Het is een typisch Joods boek, vol met Joodse humor.
Het stamt uit een tijd die ver achter ons ligt, waarschijnlijk zo'n 2300 jaar geleden.
Het komt uit het midden-oosten, maar is nauwelijks te vergelijken met andere
bijbelboeken.

Vandaag lezen we hoofdstuk 1, en trekken daar het eerste vers van hoofdstuk 2 bij. In mijn overdenking ga ik ervan uit dat Jona niet alleen iemand van heel lang geleden zou kunnen zijn, maar in het verhaal symbool kan staan voor de geloofsgemeenschap.

LECTOR verzorgt die lezing, daarna zingen we Lied 130a: 2

1e lezing Jona 1: 1-2:1 ()
lied 130a: 2 (Ik hoop op God de Heer en wacht)

Lucas 14 staat vol gesprekken tussen Jezus en zijn gastheer over de vraag wie je wel of niet zou moeten uitnodigen voor een maaltijd, en welke plek je moet innemen bij die maaltijd.

De eerste plek of juist de laatste plek.

Jezus heeft al gezegd dat als je een feestmaal geeft je meestal mensen uitnodigt die jou ook weer kunnen uitnodigen.

Maar wat Jezus betreft zouden we dat niet moeten doen.

Hij zegt: je moet juist mensen uitnodigen die jou niet weer terug kunnen uitnodigen.

En vlak voor het deel dat we lezen zegt Jezus: "Wanneer u mensen ontvangt, nodig dan armen, kreupelen, verlamden en blinden uit. Dan zult u gelukkig zijn, zij kunnen voor u dan wel niets terugdoen maar u zult ervoor beloond worden bij de opstanding van de rechtvaardigen."

We lezen het vervolg, daarna zingen we lied 975: 1

2e lezing Lucas 14: 15-24
Lied 975: 1 (Jezus roept hier mensen samen)

Overdenking

Daar gaat Jona.

Met een opdracht van God.

Om te roepen over het kwaad.

Hoe komt die opdracht tot hem?

Dat weten we niet.

De bijbel schrijft daar onbekommerd over.

Ze komt uit een andere tijd en een ander cultuur.

Maar misschien horen we samen, met elkaar luisterend de boodschap van God voor ons – hier en nu.

[...]

Daar gaat Jona.

Maar Jona gaat de verkeerde kant op.

Hij slaat af waar hij rechtdoor zou moeten gaan.

Maar nee, dat zeg ik niet zorgvuldig genoeg.

Nee, hij gaat wég van de Heer – schrijven de Rabbijnen.

... Jona maakte zich gereed
maar vluchtte naar Tarsis
weg van de Heer.

Een gelovig mens – dat veronderstellen we tenminste – gaat weg van de Heer.

[...]

De Heer, de Ene, zit het kwaad in Ninevé hóóg.

... hun kwaad is opgeklommen...

Maar Jona – Jona gaat de *diepte* in.

Daalt af uit het bergland naar de kust.

Daalt *áf* in het diepste ruim van het schip.

Maar het kwaad zit de Ene hoog.

Die wil het kwaad tegemoet treden, met zijn mensen.

Maar Jona niet.

De Ene accepteert de vlucht van Jona niet.

Hij gaat met stormen smijten en met zeemonsters spelen.

Allemaal om Jona weer boven water te krijgen: aan zijn kant, samen worstelend met het kwaad.

Jona móet roepen.

Hij moet roepen – om het kwaad in Ninevé.

[...]

Je kunt het boek Jona historisch of zo je wilt letterlijk lezen.

Dan krijg je te maken met vragen die ik in ieder geval niet goed kan beantwoorden.

Vragen die ook verlamvend werken, zo is mijn ervaring.

Bijvoorbeeld: kan iemand 3 dagen in de maag van een grote vis overleven?

Of je daar nu 'ja' of 'nee' op antwoordt – de vraag helpt mij niet verder in het geloof.

Die vraag helpt ook een geloofsgemeenschap niet veel verder.

Voor mij ging Jona leven toen ik het verhaal leerde lezen als een *gelijkenis*.

Dan draait het niet om de storm en hoe God daarmee zou kunnen spelen.

Dan gaat het niet om de vraag wat voor vis het dan is geweest die Jona zou hebben opgeslokt.

Maar dan gaat het om de vraag hoe je reageert op het kwaad in de wereld.

En hoe diep je kunt zinken als je dat kwaad *niet tegemoet wilt treden met een tegenstem*.

Want: hoe je Jona ook leest, letterlijk, historisch of als gelijkenis zoals ik dat doe, één ding is bij alle uitleg duidelijk:

Jona *weigert te roepen* omwille van het kwaad.

Terwijl dat kwaad tot God is opgestegen.

De Ene ziet een hele stadsbevolking stuk gaan, verloren gaan, door het kwaad.

En wie zou er met de Ene moeten worstelen om die mensen?

Jona dus.
Of misschien moet je wel zeggen in Jona: de geloofsgemeenschap.
Dan gaat het ook over ons als gemeente.

Geroepen om te roepen.

Sta op.
Ga op weg naar Ninevé, die grote stad
en roep over haar uit...

En Jona stáát op – om te *vluchten*.
Weg van het aangezicht van de Ene.

Alsof het bij de Ene zijn en blijven gevaarlijker is dan wegvluchten van de Ene.
En ja – tot op zekere hoogte is het leven met de Ene ook riskant.

Want die Ene trekt zich wél wat aan van het kwaad.
Blijf je bij hem – dan krijg jij er dus ook mee te maken.
En wij als geloofsgemeenschap – als we bij de Ene blijven, dan zullen wij de ogen
niet kunnen sluiten voor het kwaad.

Hier zitten we in de gelijkenistaal.
Waaróm Jona weigert te roepen is een vraag die meteen een vraag aan onszelf is.

Roepen wij uit – of weigeren wij te roepen?
Ook als het kwaad opstijgt tot voor de Ene?

De Ene ziet het kwaad, en de mensen die eraan stuk gaan.
De Ene roept, vraagt, spreekt, smeekt – opdat wij zullen gaan roepen.

Maar *wát* zullen we dan roepen?

Dat roepen zelf is een probleem in de tekst.
Niet alleen voor Jona, die weigert te roepen.
Ook voor de vertalers – want die spreken elkaar tegen.

Roep tegen haar, vertaalt de één.
Klaag haar aan, zegt de ander.

Zeg haar aan.
Predik tegen haar.
Roep over haar uit.

Bijna alle vertalingen laten iets horen van een *aanklacht*.
En als we dat lezen, dan vragen *wij* ons natuurlijk meteen af, als een
verontschuldiging om zelf niet te hoeven roepen:
wie zijn wij dat wij anderen zouden kunnen en mogen aanklagen?

Daarom is goed vertalen zo belangrijk.

Ik kijk naar de gebruikte oorspronkelijke woorden op deze plek.
En dan lijkt het er toch sterk op dat Jona niet meer, maar ook niet minder, te doen heeft dan roepen dát het kwaad hoog zit bij de Ene.

Roep over haar uit
dat hun kwaad is opgeklimmen
tot voor mijn aanschijn!

Niet meer – maar ook niet minder.

Daarin zit iets anders, iets wat méér is dan alleen een oordeel.

Daarin zit ook ruimte voor verdriet.

Droefheid bij God dat het zover is gekomen.

Droefheid om het verloren gaan van een stadsbevolking.

Roep dat hun kwaad is opgeklimmen!

Daar zitten tranen in, maar er zit ook urgentie in, haast, huiver.
Is het te vergelijken met de huiver die wij onderhand voelen omdat we horen van deze wereld, het klimaat en het milieu, een veranderende wereldorde...?
De huiver omdat we zien dat alles, ook het grote kwaad, zich keer op keer herhaalt?
Etnische zuiveringen, spelen met landsgrenzen, minachting voor de armste volken, voedsel als wapen?

[...]

Roep dat hun kwaad is opgeklimmen!

Precies dát wil Jona niet roepen.

Ten diepste weigert Jona daarmee om samen met de Ene te worstelen...

Het gekke is trouwens: je zult niet terugvinden om welk kwaad het dan ging, daar in Ninevé.

En het woord 'kwaad' krijgt ook nog eens in hoofdstuk 3 een bijzondere wending als er staat dat de Ene berouw heeft over het kwaad dat hij gesproken heeft hun aan te doen.

Als ik goed lees gaat het in Jona daarom niet *om het kwaad*, maar *om mensen* die gered moeten worden uit het kwaad.

Om Ninevieten – aartsvijanden van Israël.
Om schepelingen – heidenen die eerder begrepen dat je moet róepen.
Om Jona, die mens die vlucht – en in hem gaat het om de geloofsgemeenschap die soms haar roeping ontvlucht.

Wat mij betreft gaat het boek Jona om ons.

Vaak weigeren *wij* met de Ene te worstelen om het leven van de ménsen die in de greep van het kwaad zitten dat de Ene zo hoog zit.

Zo gaat die gelijkenis over mijn, over ons leven.
Willen *wij* wel worstelen met de Ene over het kwaad dat opstijgt en de mensen
terneer drukt, stuk maakt?

Jona gaat uiteindelijk de diepte in – om *daar* de Ene tegen te komen.

Die weg door de diepte heen – die kun je alleen maar zelf gaan.
Dat konden de schepelingen niet voor of namens Jona doen.
Dat kan je buurman of buurvrouw niet voor jou doen.

Zelf moet je door de diepte, worstelend met het kwaad en je angst en je
vluchtneigingen en je boosheid en je chaos – door de diepte moet *jij*, waar je de Ene
zult tegenkomen.

En die gebruikt alles in jouw en mijn leven – ónze stormen, ónze monsters, ónze
vreemdelingen, óze oerzeeën – om jou en mij tot de bestemming te bewegen.
Om ons als geloofsgemeenschap tot haar bestemming te brengen: Roepen jongens,
Roepen meisjes, Roep!

Een bestemming die je kunt afdoen als een vriendelijke uitnodiging voor een feestje
waar je vriendelijk voor kunt bedanken – maar het is veel meer dan een feestje.
De boodschap van God is de weg náár het kwaad om het te zien én de weg eruit,
reddend wat er te redden valt aan medemensen.
Je kunt altijd wel een excuus vinden om ervoor te bedanken.
Zaken, relaties, economie, een principiële kwestie.
Ja, je kunt ze heiliger achten dan de mensen waarover de Ene zich druk maakt.
De mensen waarom de Ene wil dat wij zullen roepen.

[...]

Wij hebben niet alleen te roepen, we hebben ook te luisteren, zoals Jona dat moest
leren.

Samen luisteren.

Samen luisteren naar Mozes, Profeten, Jezus, Hagar, Ruth, Esther en Maria.

Samen tot de Ene roepen, zoals de scheepslui: Heer, help ons uw roepstem te horen.
En dan zullen we horen.

Maar ook dan: ook dan hebben we een vrije keuze hoe we reageren op deze
gelijkenis.

Op de stem van God.

Op de nodiging.

Op dat gevecht, die worsteling tot in de diepte van je eigen chaotische angstzee voor
het kwaad.

Maar hoe we ook reageren – het raakt altijd de Ene.

Hoe we ook reageren – het raakt altijd je medemens die lijdt onder het kwaad.

Hoe we ook reageren – het raakt altijd ons spreken en zwijgen, ons roepen en laten
gebeuren, op ons recht of onrecht doen aan onze medemens.

Hoe je ook reageert...

Amen.

Antwoord

Lied 975: 3 (Jezus roept ons tot de ander)

Voorbeden in 3 intenties en gezongen acclamatie (lied 367e), stil gebed, Onze Vader

Collecten

Instrumentale muziek

Gaan

Lied 981: 2, 3 (Zolang de mensen woorden spreken)

Zegen **met gesproken 'amen'**

Lied 981: 4, 5 (Gij zijt ons licht, ons eeuwig leven)